

Van de voorzitter

Als u dit blad ontvangt gaat het jaar 2004 ten einde. Voor de gedenkplaats en onze stichting een heel bewogen jaar: het nieuwe bezoekerscentrum werd officieel geopend, tal van activiteiten werden georganiseerd, er kwamen meer bezoekers dan ooit. Een periode van restaureren en bouwen werd afgerond. Gelukkig werd alles ook financieel positief afgesloten, vooral ook dankzij de vele giften, klein en groot en uit alle geledingen, soms zelfs uit onverwachte hoek. Al met al reden voor dankbaarheid dat dit nieuwe bezoekerscentrum annex vestiging van de stichting er gekomen is. Dit ondertussen in omvang gegroeide werk had anders niet meer terloops gedaan kunnen worden.

Want naast het materiële kwam ook het immateriële aan de orde. In de eerste plaats mogen de bezoekdagen voor oud-gevangenen genoemd worden. Ze werden druk bezocht en gaven veel voldoening. U leest verderop in dit blad meer over de bezoekdag van oktober. Bezoekdagen voor oud-gevangenen en ook de tweede generatie komen in 2005 weer op de agenda! Oud-gevangenen, soms met een complete familiereünie, werden ook talloze malen individueel verwelkomd.

Zeer velen wisten de weg naar de gedenkplaats te vinden met vragen over dierbaren die ooit in Kamp Amersfoort waren. Administratief vormen al die vragen een hele belasting voor de kleine kern van personeel, maar dit werk is en blijft belangrijk. Ook intensief is het aanleggen van documentatie, in het bijzonder over voormalige gevangenen. Ondertussen zijn er - vooral door uw medewerking! - gegevens van meerdere duizenden gevangenen verzameld in ons archief, nog maar een deel van het oorspronkelijke totaal. Informatieverstrekking via tal van lezingen, het rondleiden van een record aantal groepen uit binnen- en buitenland en de ontvangst van grote aantallen individuele bezoekers gaven ons veel (maar dankbaar) werk. Nieuw personeel en nieuwe vrijwilligers naast de vele trouwe gidsen en vaste medewerkers van oudsher maakten dit werk tot een groot succes. Uit het aantal boekingen voor rondleidingen voor 2005 blijkt nu al dat de belangstelling algemeen blijft groeien.

De website werd ondertussen wel 115.000 keer geraadpleegd en heeft zijn bestaansrecht zeker bewezen. Inmiddels wordt door onze webmaster - vrijwilliger van het eerste uur - hard gewerkt aan de opbouw van een

geheel vernieuwde, nog boeiender website met informatie die op verfrissende wijze aangeboden wordt. Ons informatiebulletin moet - gelet op de reacties - door de lezers gespeld worden. Er wordt veel op gereageerd. Internationale erkenning werd verkregen via de toekenning van een registratienummer.

De voorbereidingen voor de herdenking 2005 - 60 jaar vrijheid! - zijn in volle gang. Het volgende informatiebulletin, medio januari 2005, zal u uitvoerig over de herdenkingen en andere activiteiten berichten. De vrijwillige aanmelding voor de herdenking wordt dan ook geregeld. Tevens zal er dan informatie zijn over het in boekvorm verschijnen van het dagboek van gevangene D.W.Folmer (uit 1942) dat mede door de inspanningen van onze stichting medio april 2005 zal verschijnen. Over de manier van bestellen krijgt u in januari informatie. De presentatie zal vrijwel zeker tijdens een bijzonder herdenkingsconcert gaan plaatsvinden, op de vooravond van de herdenking. U hoort er meer over.

Onze activiteiten vergen veel geld. Een groot deel kunnen we voldoen via ondersteuning van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De ondersteunende bijdragen van onze achterban zijn minstens zo belangrijk. In januari doen we via een acceptgiroformulier een beroep op iedereen vrijwillig bij te dragen aan ons werk.

Tot slot bericht ik u alvast dat verse krachten klaar staan om het bestuur van de stichting in 2005 te komen versterken opdat continuïteit van dit belangrijke werk gegarandeerd wordt. Voor ons werk zien we in alle opzichten het nieuwe jaar met vertrouwen tegemoet! Vanaf deze plaats wens ik u allen vast goede feestdagen en een voorspoedig 2005 toe.

ISSN 1574-2075

Informatiebulletin

© Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort

Opgericht 28 maart 2000
Register Kamer van Koophandel Gooi- en Eemland: 32079321

Overname van artikelen of gedeelten daarvan wordt op prijs gesteld onder voorwaarde van bronvermelding.

Appelweg 3,
3832 RK Leusden
tel.: 033-4613129
fax.: 033-4615695
www.kampamersfoort.nl
info@kampamersfoort.nl

bankrekening: 96 95 81 599

Aan Informatiebulletin 11 werken mee: A.Schreuder (vz), redacteur K.Kreuning, gastschrijver D.Gazan, en eindredacteur C.Biezeveld.

A.Schreuder.

HERDENKING 16 OKTOBER 2004

- FUSILLADE WOUDEMBERG

Op 16 oktober 1942 werden in de bossen van Austerlitz doch op grondgebied van de gemeente Woudenberg - een paar honderd meter van de piramide vandaan - 15 mannen uit represaille door de bezetters gefusilleerd. Drie van hen kwamen uit de gijzelaarskampen Haaren en St.Michielsgestel, de anderen waren in Kamp Amersfoort in gijzeling, zeg maar "in voorraad" gehouden.

Een aantal jaren terug is er op die locatie een bescheiden monument opgericht ter herinnering aan deze daad van terreur. De Stichting Gijzelaars Beekvliet en Haaren organiseerde - in samenwerking met de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort - op zaterdag

16 oktober 2004 een herdenking op deze fusilladeplaats.

Vanaf 11.00 uur kwamen nabestaanden, vertegenwoordigers van de beide stichtingen, het gemeentebestuur Woudenberg, de krijgsmacht, schoolkinderen, oud-gevangenen en andere belangstellenden bijeen in Restaurant Bergzicht om vervolgens om 11.45 uur naar de zeer sobere gedenkplaats in het bos te gaan.

Na een kort memorandum werden er bloemen gelegd en werd omlijst door een hoornsignaal een herinneringstilte gehouden. Zij die door de bezetters op die plaats werden vermoord werden waardig herdacht.

HERINNERING 03-10-1944:

Gorinchem - Amersfoort - Neuengamme

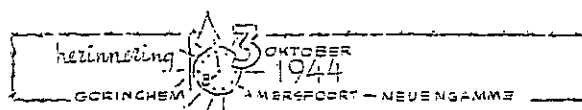
Onder deze kop werd in de januari-editie 2004 aandacht besteed aan het voornemen van het "Comité 3 oktober 1944 Gorinchem" om na 60 jaar stilzwijgen alsnog ergens in de stad een gedenkplaat als zichtbare herinnering aan 40 in Neuengamme omgekomen mannen te plaatsen. En dat is gelukt!

Die 40 maakten deel uit van de groep van 100 mannen die op 3 oktober 1944 's-avonds om 8 uur uit hun huizen in Gorinchem werden weggehaald en daarna werden overgebracht naar Kamp Amersfoort. Enige tijd na hun aankomst daar werden er 60 van hen bij Deelen te werk gesteld en zij overleefden de oorlog. De overige 40 gingen op transport naar Neuengamme en verloren daar het leven.

De gedenkplaat werd op zondag 3 oktober 2004 's-avonds om 8 uur onthuld door de voorzitter van onze Stichting, de heer A.Schreuder. In zijn toespraak complimenteerde hij de initiatiefnemers met hun volharding

om de gedenkplaat zo'n waardige plaats te geven: de gevel van de grote Kerk. "Het drama van de 100 mannen is bijgeschreven in de geschiedenis van stad Gorinchem", zo besloot hij zijn toespraak.

Piet van Camp maakte bijgaand gedicht:

"Na zestig jaar."

Het waren niet de Duitsers die het leven hun benamen,
Geen aanklacht, geen beschuldiging en geen proces.
Haar è was een lange lijst met meer dan honderd namen,
die uit het brein van eigen stadgenoten kwamen,
een judaskus voor elke jongeman en zijn adres,
verraaderlijk ter hand gesteld
aan Wehrmacht en SS,
Het welke hand die lijst heeft volgeschreven
en welke hand die lijst heeft uitgereikt
is tot op deze dag nog steeds geheim gebleven,
bevekt met bloed, dat naar de hemel schreit.

Nu gaan na zestig jaar van zandig zwijgen
de veertig namen spreken over hen die gestorven zijn,
alleen en ver van huis,
verlaten, in nood en pijn

"Het hemelse gerecht zal zich ten langen leste
ontfermen over hen en over Gorcum's veste".

Piet van Camp.

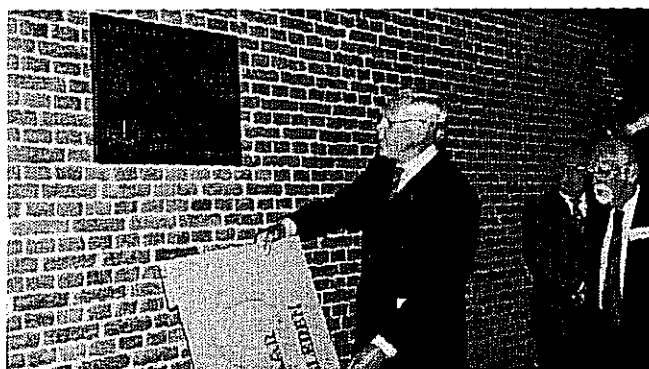

Foto: voorzitter Schreuder onthuld de gedenkplaat. (foto)

HERDENKING SCHOORL

In augustus 1941 werden de eerste gevangenen in Kamp Amersfoort binnengebracht. Zij kwamen uit het Kamp Schoorl dat daarna snel werd afgebouwd en gesloten. Jaarlijks wordt op 11 juni bij het sobere Monument Kamp Schoorl een herdenking gehouden.

na de herdenking

Op 11 juni 2004 was dit weer het geval. Na een toespraak van burgemeester De Winter werden er bloemen bij het monument gelegd, dit jaar mede namens onze Stichting om zo de onderlinge verbondenheid te benadrukken.

Monument Kamp Schoorl

VERVOLG BEZOEKERSDAGEN OUD-GEVANGENEN

Alle bij de stichting als oud-gevangenen bekend zijnde personen hebben voor 2004 een aanschrijving gekregen zich op te geven voor een bezoekersdag. De verwachtingen van het dagelijks bestuur werden totaal overtroffen. Er hadden zich zoveel oud-gevangenen (met partner) opgegeven voor deze bezoekersdag, dat meerdere dagen in 2004 moesten worden gehouden. Ze waren allemaal volgeboekt en zijn zeer sfeervol verlopen. Eventuele nieuwe belangstellenden kunnen in januari 2005 weer inschrijven voor een nieuwe bezoekersdag.

Onze freelancer redacteur Karel Kreuning uit Amersfoort maakte op 28 oktober jl. de navolgende rapportage:

Samenspraak

Vandaag werd voor de derde maal voor oudgevangenen en hun partners een bezoekersdag georganiseerd in het eerder dit jaar geopende bezoekerscentrum van de Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Het zijn de treffende hoekige lijnen van het gebouw, de beslotenheid en de stilte van de plek die het geheel symboliseren tot wat het is. Een plaats van bezinning en tijdloosheid. In alles eenvoud. Niets leidt af, niets is zomaar, alles vult het geheel en spreekt z'n eigen taal.

In stilte, door stilte.

Eenmaal binnen werd iedereen hartelijk verwelkomd en kregen de gasten van Peter, Hennie, Joyce en Marijke een eerste kop koffie. Net als altijd spraken de heren Biezeveld en Schreuder op de hun zo kenmerkende wijze over de invulling van deze dag en het doel van het

bezoekerscentrum in het algemeen. Heel belangrijk voor een bezoekerscentrum als dit is informatievoorziening. De heer Biezeveld vertelde dat het Rode Kruis aan regels is gebonden die het Internationale Rode Kruis heeft opgesteld. Er is met andere archiefbeheerders veel overleg over archieven, opslag van informatie en de verwerking daarvan.

Aan zijn tafel liet de heer Burgers uit Dreumel mij en anderen foto's zien van Kamp Amersfoort die in '47 waren gemaakt. Beelden uit het verleden, indertijd vastgelegd. Een stille getuigenis. Bewegenloos. Toen ik in zijn ogen en daarlangsheen in die van de anderen keek, zag ik daarin de tegenstelling. De beweging die herinneringen in gang zet, afwisselend tussen licht en schaduw. De laatste verraden verborgen diepten in de coulissen van tijd en levens. Schimmen uit het verleden, die aldoor vervormen en dat blijven doen tot op vandaag.

Gekleurde herinneringen.

Mijnheer Burgers had geluk dat hij een ontslagbewijs kon overleggen en ontvangt nu van de Zwitserse Organisatie voor Migratie een heel klein pensioentje. Maar je moet er wel wat voor gedaan hebben. Voor niets gaat de zon op, zo ook in het donker. Je moest gedeporteerd zijn naar Duitsland, dwangarbeid hebben verricht in eigen land, of destijds onder erbarmelijke omstandigheden zijn vastgehouden. Voor de uitkering is een hoge prijs betaald. Maar evengoed, uit zijn bagage met herinneringen diept hij deze ochtend toch ook een lichtpunt op. Eentje die langs alle jaren heen doorschijnt tot op vandaag. Want toen al leerde hij als dwangarbeider in Marienthal het grootste deel van het Duitse volk kennen. De familie die dat symboliseert was dat, omdat ze hem destijds zo hartelijk opvingen. Net zo'n goeie Duitser was het, die zijn sigaret aanstak en van zich af gooide, zijn richting op. Er zijn goede en slechte mensen. Zijn vaste overtuiging: Het goede overwint!

Waarom zou hij terugdenken vandaag?

Toen ik daarstraks binnenkwam, zei de heer Geven tegen zijn buurman, dacht ik hetzelfde als nu op dit moment. Nadat hij 15 juni '43 in Ommen was gearresteerd en daarna hierheen kwam, maakte hij in Amersfoort dingen mee, hier op deze plek, die nu nog steeds nauwelijks voorstelbaar zijn. Ook voor hemzelf.

Nog steeds.

Man, dacht ik, je moest om wat je weet eigenlijk een muur heen hebben, net zo een als je toen nodig had. Om achter weg te duiken en je te verschuilen voor de confrontaties en alles wat je ervaren hebt. Alles waarvan je nooit had willen weten. Je mocht niet opvallen, want deed je dat wel, dan kon dat het einde betekenen. Ik zag dat het hem lukte, hij heeft het overleefd. Ik luister enkel en zoek geen woorden die niet bestaan. Die verbeelden wat hij en de anderen weten. Taal is net zo veel als dat het beperkt is.

Nummer 9643

Voor wie dat niet weet, heet ik Grootoonk. Ik heb slechte, maar ook goeie herinneringen. Denk dan aan kerkdiensten. Daaruit putte ik kracht. Jan Houtkoop die naast hem zit veert op en zegt met een gespierde stem, mij deden ze niets! Maar honger en kou, daar was ik niet tegen bestand. Ook m'n slapie niet, Wels, de voetballer uit het Nederlands elftal. Jan Houtkamp was 17 toen hij gevangen werd gezet.

De kantine

Zo kwam het als vanzelf op van alles en nog meer. Zoals de kantine, waarin destijds de SS'ers hun handel tegen woekerprijzen aan gevangenen verkochten. Als ik de kans kreeg, hoor ik Jan Houtkamp zeggen, jatte ik het geld van moffen. Ze zullen nooit geweten hebben dat hij dat deed.

Briefjes

De heer Biezeveld vertelde ook dat er indertijd veel persoonlijke briefjes naar buiten werden gesmokkeld. Vaak hadden de teksten een dubbele betekenis. Pas wanneer je tussen de woorden in kon lezen, was je in staat de brief goed te interpreteren. Wanneer dat nauwkeurig werd gedaan, kwam er een beeld naar voren over gebeurtenissen en meer inhoudelijks over het leven in het kamp.

Zwijgen

Ik heb altijd gezwegen zei hij tegen me, wat zijn vrouw beaamde. Dat hebben veel oudgevangenen gedaan, merk ik op. Wat was daarvoor naar uw visie de gemiddelde reden? Kunt u het benoemen? Wat is er in zoveel levens jaar na jaar opgekropt? Hij keek me aan en zei toen: schaamte en angst. Schaamte om wat ons overkwam, wat geen mens in normale omstandigheden zou overkomen en slikken. Schaamte voor hoe we ons bespottend, vernedering en afbraak moesten laten welgevallen. Aan alles gingen de SS'ers voorbij. Alle regels en waarden, die van het gezin en de samenleving, bespotten ze en beukten ze beurs. Niet kapot, maar toch.... De vernedering is voor velen altijd een bron van schaamte gebleven en een van de redenen om te blijven zwijgen. Want wie zou onze verhalen echt begrepen hebben en daarna wellicht de uitgesproken onmacht van woede. Zwijgen is een slot, ook voor het laatste. Woede. Angst. Ik ben nog steeds bang om 'normale' Nederlanders tegen te komen, van wie ik weet dat het indertijd b.v. knuppelaars waren. Ik heb angst voor deze landgenoten. Al levenslang mijnheer. 't Gaat nooit over.

Ik zweeg. Hij sprak duidelijke taal. Zónder te schreeuwen. Dat doen anderen. Mijnheer Grootoonk gaf wellicht een lang verwacht antwoord. Voor zijn generatie, die van mij en na mij...

Geen mens heeft macht over onmacht...

© 28 oktober 2004 karel kreuning

GEGROEIDE GESCHIEDENIS BEHOEFT SOMS REVISIE!

WIE MAAKTE DE MUURSCHILDINGEN VAN KAMP AMERSFOORT ECHT?

De ontwikkelingen:

Jarenlang was het zo zeker als het maar zijn kon. Bij iedere rondleiding, bij alle tekst en uitleg werd het verteld. In de binnenste kamer van de herinneringsruimte (het vroegere museumpaviljoen Kamp Amersfoort) werd en wordt (tot vandaag) verteld dat daar, op die plek, kampcommandant K.P.Berg in 1944 door de slaven van Kamp Amersfoort "zijn" kantoor liet bouwen van waaruit hij over zijn gevangenen kon heersen. Dat kantoor liet hij verfraaien met muurschilderingen. Gevangene László Weiss kreeg van hem het verzoek (of de opdracht!) daar muurschilderingen te maken, de kunstwerken die begin jaren '50 van de vorige eeuw door de leiding van de militaire kazeme op die plek werden weggetimmerd. Nadat defensie was vertrokken en een politieschool zijn intrek in de barakken had genomen, werd nieuwbouw voor die politieschool ontworpen en gerealiseerd. Toen (het was inmiddels 1971) gebeurde het! Bij de sloop van het kantoor van de vroegere kampcommandant, opeenvolgend kantoor van commandanten van Rode Kruis, Militair Gezag, Justitie, defensieonderdelen en politieopleiding... werd een muurbetimmering weggetrokken waarachter muurschilderingen uit 1944 tevoorschijn kwamen. Ze werden herontdekt.

Ontstaan "Museumpaviljoen":

Deskundigen werden er bij gehaald, ze werden in juni 1971 getoond aan prins Bernhard der Nederlanden die de nieuwe politieschool kwam openen. Het had met Kamp Amersfoort te maken, ze moesten worden bewaard. In 1972 kwam de bouwvergunning voor een nieuw gebouwtje op die plek (op de oude funderingen!) dat "museumpaviljoen Kamp Amersfoort" werd genoemd. De politieschool kreeg er een klein gebouw bij, in de volksmond "het museumgebouwtje Kamp Amersfoort" genoemd. De toenmalige directeur van de politieschool kwam op de radio, deed oproepen over het verleden, schreef brieven.

In die tijd werd bekend dat gevangene László Weiss de muurschilderingen had gemaakt. Toen in 1985 het toch wel wat krakkemikkige gebouwtje werd opgeknapt en de muurschilderingen iets werden verzorgd, kwamen er ook verzorgde informatiekaartjes, waarop details van de kunstenaar werden weergegeven: László Weiss, geboren in Budapest (Hongarije), als vluchteling met joodse achtergrond voor de nazietirannie naar Nederland gevlucht. In Amsterdam zijn bestaan gevonden onder de artiestennaam "Roland", actief in verzetswerk (volgens zijn dochter als kunstenaar betrokken bij falsificeren van persoonsbewijzen), gepakt – al dan niet na verraad – en in Kamp Amersfoort gebracht. Daar kreeg hij de

opdracht voor de muurschilderingen, maar toen die klaar waren in augustus 1944 moest hij op transport via Kamp Westerbork om nimmer meer terug te keren. De opdracht voor het maken van de muurschilderingen was niet zomaar gegeven. Hij was immers (volgens mondelinge informatie) als chefdecoratieschilder werkzaam geweest bij De Bijenkorf in Amsterdam.

Herstelde herinnering:

Over die muurschilderingen was medio 1999 veel te doen. Ze moesten dringend gerestaureerd worden, wat niet door iedereen begrepen werd. Ze werden eerst lokaal / regionaal, daarna landelijk nieuws. Vervolgens werd de herinnering aan het verleden van Kamp Amersfoort waardig hersteld: de muur met muurschilderingen werd gerestaureerd, er kwam een nieuw herinneringsgebouw en vooral aandacht voor het verleden van die plek. Inmiddels had de kleinzoon van László op de website van Kamp Amersfoort een spoor van zijn opa ontdekt en via een e-mail contact gelegd met de gedenkplaats. Vervolgens kwamen de dochter en de kleinzoon van de kunstenaar de gerestaureerde schepping van (groot)vader aanschouwen. Een stuk verleden kwam opeens weer terug. Zo als zo vaak gebeurt: herstelde aandacht voor de persoon van toen.

Vragen:

In de nazomer van 2004 kwam er opnieuw een e-mail binnen van de kleinzoon met vragen die waren gerezen. Welke documentatie is er feitelijk bekend van László Weiss? Wie heeft ooit vastgesteld dat hij de werkelijke maker van de muurschilderingen was?

Als iets jarenlang zo vast en zeker is, zo vaak wordt uitgelegd, dan ontstaat er even een rimpel. Waarom worden die vragen gesteld? Al snel bleek dat interesse voor het verleden had geleid tot een zoektocht naar feiten. Daarbij werden gegevens ontdekt die niet pasten in de lijn der verwachtingen, anders gezegd: bij het verhaal op de gedenkplaats van Kamp Amersfoort werden vraagtekens gezet. Al snel zou blijken: terecht. Vervelend? Ja, zeker voor hen die met overtuiging betrokken waren bij het werk op de gedenkplaats en voor de familie van een informant die gegevens verstreekte. Hierbij geldt: geschiedenis wordt geschreven en bij ontdekking van nieuwe feiten deels aangevuld of herschreven.

Feiten 1:

Op 30 juni 1944 was er een Rode Kruis inspectie in Kamp Amersfoort. Daarvan zijn filmbeelden gemaakt. Op die film is duidelijk te zien dat gevangenen als

bouwwerkers werkzaam zijn op het toen nog in de steigers staande bouwwerk van het kantoor van de kampcommandant. Het kantoor kan pas in juli 1944 gereed zijn gekomen. Dat bij de afwerking binnen aansluitend de muurschilderingen (gedateerd aug. 1944) zijn gemaakt ligt voor de hand. Maar door wie?

Wie was László Weiss?

László Weiss, werd op 5 januari 1902 te Budapest, Hongarije, geboren. Vaak is verteld dat hij van Joodse afkomst zou zijn met vermoedelijk een zigeuner achtergrond. Daar zijn geen bewijzen van gevonden maar zijn vrouw heeft het wel verklaard. Hij volgde, vermoedelijk tussen zijn 12e en 18e jaar, de in Europa algemeen als hoog aangeschreven kunstacademie in Budapest en bekwaamde zich als kunstschilder en reclameschilder. Daarna trok hij Europa in. Er zijn activiteiten gemeld als politiek tekenaar bij de Rudolf Nelson Revue, optredens in Berlijn en Parijs. Zijn vrouw berichtte over anti-Hitler getint cabaret al in de jaren 1929, 1930 en 1931.

In Keulen leerde hij zijn toekomstige vrouw kennen: Getrud Jänkermann (geboren 14-09-1907). Haar stelde hij voor samen Europa in te gaan trekken op zoek naar een veiliger verblijf in verband met het opkomende fascisme. Op 29 november 1929 trouwde het paar (27 en 22 jaar oud) in Londen waar ze een half jaar bleven. Deze plaats werd gekozen omdat in Keulen de (Hongaarse) papieren van László niet werden geaccepteerd. Opvallend is dat in de huwelijksakte wordt gesproken van László Weiss Roland: advertissement/artist. Ze woonden in Bloomsbury, Londen, een omgeving waarin intellectuelen en kunstenaars elkaar vonden. Nog voor de geboorte van hun eerste kind, een zoon Robert (25-03-1930), gingen ze terug naar Keulen, maar het ontwikkelende politieke klimaat daar maakte dat ze op 23-11-1932 definitief om politieke redenen vertrokken. Communistische sympathieën van László zullen daarbij een rol gespeeld hebben. Hun keuze: Nederland. Eerste woonplaats: Utrecht. Bij de inschrijving bevolkingsadministratie werd als godsdienst "RK" opgenomen. Beroep: kunstschilder. Ook de ariestennaam Roland werd weer genoemd. Zoon Robert bleef voorlopig bij de grootouders van moederskant in Duitsland achter.

Als beeldend kunstenaar ingeburgerd:

In Utrecht vestigde het gezin zich op de Nieuwe Herengracht 177 bij Wessel Rhaaf, waarna op 20 december 1933 verhuisd werd naar nummer 211. In 1934 komt zoon Robert thuis in het gezin wonen. Kennelijk was er een bestaan en een woning veroverd. László werkte ook nog enige tijd als kunstschilder bij het Utrechtse Rembrandttheater. Per 1 augustus 1934 werd László deelgenoot van reclamebureau RABAG, Zwanenburgwal 74 te Amsterdam. Naast reclamewerk maakte hij daar ook politieke spotprenten, bijvoorbeeld voor het Liberale Weekblad van de Liberale Staatspartij. Op 5 september 1935 verhuisde het gezin naar Amsterdam, Valkenburgstraat 104 III.

Per 1 februari 1936 ging László opdrachten uitvoeren voor Dillens Publiciteitsbureau, Nieuwezijds Voorburgwal 300, vanuit een atelier aan Lijnbaangracht 344, waarna veertien dagen later verhuisd werd naar Amstel 272 II. László werkte vanaf toen als zelfstandig reclameontwerper voor Dillens. De zaak Dillens werd Roland en Co, waarbij Dillens de "co" vormde.

Op 10 juni 1936 vertrok het gezin naar de Jacob van Campenstraat 112 – waar zoon Richard Cornelis het levenslicht zag – en op 20 september 1938 naar Achillesstraat 31 hs. In die tijd werd tekenaar Weiss in de buurt bekend als de man die alle kinderen uit de straat tekende. In dat huis werd op 4 april 1943 hun derde en laatste kind, dochter Ilona geboren.

Tekenen was een lust in zijn leven, maar kennelijk ook bron van inkomsten. Ook toen de bezettingjaren aanbraken, bleef hij tekenen. Ook – of juist? – in Duitse kazernes en op het Leidse Plein. Hij had veel "vrienden" onder Duitse militairen. Hij maakte voor een sportfestijnen in het Olympisch stadion grote spandoeken. Hij werd zelfs door de Duitsers afgehaald om het persoonlijk af te leveren. Bekend werd ook dat László bioscoopreclame schilderde voor onder andere het Tuschinskytheater.

Politieke en economische malaise:

Anno 2004 kennen we de problematiek van de asielzoekers en de discussies daar omheen. Wie zich in de vaderlandse geschiedenis verdiept kan voorafgaande aan de bezetting '40-'45 veel ontdekken. "Buitenlanders" waren bepaald niet altijd welkom, iets dat László ook ervaren moet hebben. In een tijd van werkloosheid viel het niet mee om als vreemdeling de kost te verdienen, zelfs niet als je ingeburgerd was. Een baantje hier, een betrekking daar. Tenslotte (zoals hiervoor weergegeven) zelfstandig werkend met een compagnon. In 1939 ging László failliet. Daarna werkte hij met anderen (W.Reijenga, C.A.M.Drieman en J.C.Terweijer) als reclamekunstenaar in een atelier op Singel 520. Vanaf 30 augustus 1940 maakte hij ontwerpen voor Tobis F-Chemie-industrie. Ook is er sprake geweest van activiteiten als reclameschilder in De Bijenkorf te Amsterdam, maar ondanks archiefonderzoek in dat bedrijf is er nimmer bewijs van gevonden. De enige die daarover sprak was oud-gevangene (Kamp Amersfoort) G.Kopinsky. Het gegeven dat hij daar als (zelfstandig) sneltekenaar portretten maakte van klanten, Duitse militairen ingegrepen, is wel bevestigd door zijn dochter.

Schuilplaats voor Joodse onderduiker:

In de maand dat hun derde kind was geboren – april 1943 – boden László en Gertrud in hun huis onderdak aan een Joodse vrouw - Liselotte Stiebl of Stiebel - een mens door deportatie en gaskamer bedreigd: in doodsnood. Zij heeft er zeker een jaar onderduik gehad totdat arrestatie volgde.. Een daad die alom als verzetswerk wordt beschouwd. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat László alias Roland als contactpersoon

werkzaam was om Joodse medeburgers te helpen bij het onderduiken, de Sicherheitsdienst noemde dat Judenbegünstigung, iets waar zware straf (concentratiekamp) op was gesteld. Bij onderzoek achteraf is niet gebleken dat László zich zelf als Jood had laten inschrijven! Er werden terzake geen gegevens in de archieven gevonden! Dit ondanks de verklaring van Gertrud na de oorlog, dat overlevenden van de kampen getuigenissen hadden gegeven dat László zich voortdurend in Hongaarse Jodenkampen (afdelingen) had bevonden. Nederlandse instanties hebben dit nimmer als bewezen beschouwd.

Catastrofe:

Op zaterdag 3 juni 1944 in de ochtend werd er een inval gedaan. Liselotte en László werden gearresteerd. László werd overgebracht naar de beruchte locatie Euterpestraat. Liselotte werd vermoedelijk via Westerbork afgevoerd naar Auschwitz...Op 6 juli 1944 werd László overgebracht naar het concentratiekamp Vught, waar hij als "Hong. Schutzhaftling 10531" werd opgenomen. Hier kwam de Hongaarse nationaliteit opeens weer voor de dag. Op 7 juli kwam hij al in de ziekenbarak voor het maken van een röntgenfoto, van 16 tot 21 juli wordt hij er opgenomen. Op 1 augustus wordt hij er weer behandeld voor een voetinfectie. Op 11, 20 en 30 juli werd een tandarts geconsulteerd met een nabehandeling op 9 augustus. Mevrouw Weiss kreeg punctueel de rekening doorgestuurd met het verzoek honderd gulden over te maken, in die tijd een fors bedrag! László stuurde vanuit dat kamp brieven naar huis op achtereenvolgens 16 juli 1944, 6 augustus 1944 en 20 augustus 1944. In de brieven kwam aan de orde dat László geopereerd was aan twee breuken zonder vooraf behoorlijk te zijn verdoofd. Ook schreef hij dat al zijn tanden er uit waren gehaald...

In september 1944 werd Kamp Vught ontruimd. Getuigen hebben László nog gezien in het concentratiekamp Sachsenhausen en tenslotte in Bergen Belsen. Een kampkaart van Sachsenhausen werd achterhaald. Op 8 september 1944 werd László daar ingeschreven als gevangene nr. 098 781.

Op 25 juli 1945 zond de Stichting 1940-1945 een brief naar Achillesstraat 31 te Amsterdam Zuid om Gertrud het overlijden van haar echtgenoot in het concentratiekamp Bergen-Belsen op 26 maart 1945 om 07.00 uur te melden. Hij was bezweken aan een tyfusbesmetting. De melding berustte op een aangifte door de legendarische Joop Zwart, iemand die op de administratie in het kamp Sachsenhausen had gewerkt en veel Nederlanders had leren kennen. Hij heeft ook veel namen van Nederlanders verwisseld met die van overledenen om hen zo het leven te redden.

Feiten 2:

Tussen de arrestatie op 3 juni 1944 en de binnenkomst in Kamp Vught op 6 juli 1944 zat László Weiss gevangen in Amsterdam-Euterpestraat. Vanaf 6 juli 1944 verbleef hij in Kamp Vught waar hij de volgende dag al met problemen in de ziekenbarak kwam. Er zijn meldingen

van 7 juli tot en met 20 augustus 1944. Op 8 september werd hij ingeschreven te Sachsenhausen. Van een verblijf in Kamp Amersfoort is geen sprake en met deze gegevens kan dat ook niet het geval zijn geweest. Zou László Weiss dan vanuit Kamp Vught dagelijks naar Kamp Amersfoort zijn gebracht om daar te schilderen in het nieuwe kantoor van de kampcommandant? Gelet op zijn fysieke toestand moet dat ook uitgesloten worden geacht, afgezien van de vraag of de bezetters dit voor deze gevangene over zouden hebben gehad. Op grond van de hier beschreven feiten moet dan ook aangenomen worden dat László Weiss de muurschilderingen van Kamp Amersfoort niet kan hebben gemaakt. Wie dan wel? Hoe is men dan ooit tot de veronderstelling gekomen dat László Weiss de maker was?

Feiten 3, een reconstructie:

Door bij alle personen, instanties en archieven navraag en nazoek te doen is het volgende gebleken:

1. Nadat de muurschilderingen op het commandantenkantoor bij de sloop waren herontdekt, heeft de toenmalige directeur van de politieschool "de Boskamp", de heer J.Scholten, veel moeite gedaan iets te weten te komen van de muurschilderingen en de maker daarvan. Van diverse zijden werd gereageerd. Er waren vooral bij het bewakerskamp "Amsvorde" meer muurschilderingen geweest. Over een maker werd nimmer gesproken.
2. Op 24 november 1971 versijnt een artikel in de Amersfoortse Courant, waarin directeur J.Scholten verslag doet van contacten met de vrouw van een oud-gevangene, wonende te Haarlem. Deze vrouw had zich op de oproepen gemeld met de boodschap dat haar man de schilder had gekend. De schilder was een Joodse man geweest, kunstschilder, met de naam Weiss. Hij zou als sneltekenaar in De Bijenkorf te Amsterdam zijn brood hebben verdiend met het maken van portretten. Hij zou in de oorlog uiteindelijk zijn omgekomen. De oud-gevangene zelf was vier jaar tevoren al overleden en kon niet meer persoonlijk gehoord worden. De vrouw had nog wel een getekend portret van haar man, als gevangene in een kamp getekend door Weiss. Enig bewijsstuk of schriftelijke getuigenverklaring kwam niet aan de orde.
3. In de loop van de jaren heeft de politieschool vele reorganisaties ondergaan en werd uiteindelijk begin 2004 verplaatst naar Apeldoorn. Het archiefmateriaal met betrekking tot het in 1971 opgerichte "museum-paviljoen" en de muurschilderingen zijn veilig gesteld en uiteindelijk bij de stichting terechtgekomen. In alle stukken is geen enkel bewijsstuk of nadere aanwijzing gevonden over de maker van de muurschildering. Alle personen die destijds bij de ontwikkelingen betrokken waren zijn niet meer in leven of kunnen geen details meer toevoegen.

Alles overziende moet nu vastgesteld worden dat een vage verklaring uit de derde hand destijds als uitgangspunt is genomen. Opeenvolgend is dat uitgangspunt als harde waarheid overgenomen en is zo een eigen leven gaan leiden.

In gesprekken met oud-gevangenen zijn de muurschilderingen ook van tijd tot tijd aan de orde gekomen. Soms zijn daar soms diepergaand interviews over gehouden zoals met G.Kopinsky in november 1999, waarin het samenwerken met László Weiss en het maken van de muurschilderingen aan de orde komt. We moeten nu vaststellen dat gevonden feiten tot een andere conclusie moeten leiden. Betreurd moet worden dat niet eerder onderzoek naar archiefgegevens heeft plaatsgevonden om gegevens te verifiëren, dat enthousiasme – hoezeer ook te begrijpen – boven zorgvuldigheid is gegaan, in het bijzonder ook voor betrokken mensen. De nabestaanden van László Weiss willen graag helderheid over zaken. Vanaf nu moeten we dan ook uitgaan van het feit dat hun dierbare de muurschilderingen van kamp Amersfoort niet kan hebben gemaakt.

Vraag:

WIE HEEFT DE MUURSCHILDeringen VAN KAMP AMERSFOORT WEL GEMAAKT? Iedereen die nadere aanwijzingen kan geven, in het bijzonder oud-

gevangenen, wordt verzocht te reageren om dit mysterie op te lossen.

De nabestaanden van László Weiss hebben na de bevrijding veel moeite gedaan uit te zoeken wat er met hem gebeurd is. Ook hebben ze processen gevoerd om schade-uitkeringen te verkrijgen. In de jaren die daarmee gemoeid waren, werd veel bewijs verkregen. Er was dus een tamelijk uitgebreid dossier voorhanden...

Los van de vraag over de muurschilderingen van Kamp Amersfoort is hier een medemens beschreven, die al vroeg ageerde tegen de Nazi's en hun systemen, die zich na de bezetting keerde tegen hun voorschriften en anderen trachtte te helpen. De details over zijn lijdensweg spreken genoeg. We mogen hem respectvol herdenken.

Cees Biezeveld,

directeur a.i. Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort.

Dimitri Gazan, kleinzoon van László Weiss.

Geactualiseerd boekje oud-gevangene J.Sligter.

De oud-gevangene PDA J.Sligter uit Berkel en Rodenrijs heeft over zijn kampervaringen in de periode juni – augustus 1942 als PDA-gevangene nr. 779 een boekje geschreven. Ook de tijd na de PDA-gevangenschap en rondom de bevrijding beschreef hij daarin.

Een 2e herziene (uitgebreidere) versie is beschikbaar, voorzien van foto's in kleur en zwart-wit. Deze 2e versie is ook in drukvorm verschenen! De heer Sligter heeft een gesubsidieerde editie beschikbaar die hij ten

behoefte van de gedenkplaats verkoopt. Na aftrek van de kosten stelt hij de opbrengst geheel ter beschikking van de gedenkplaats. De afhaalprijs (afhalen bij gedenkplaats) wordt € 5,-. Wilt u het boekje thuisbezorgd hebben, maak dan € 6,00 over op bankrekening 96.95.81.599 tnv St.Nat.Mon.Kamp Amersfoort onder vermelding van "Sligter". U krijgt het dan thuisbezorgd. De oplage is beperkt.

GASTSPREKERS (oud-gevangenen) GEVRAAGD

Welke oud-gevangenen durven het nog aan en zijn ook fysiek in de mogelijkheid om op scholen of op de gedenkplaats contact te hebben met jongeren om door te geven wat eens was? We kennen in onze achterban een enkeling die dit werk doet, maar we zouden graag een paar mensen meer achter de hand willen hebben omdat er toch regelmatig vraag naar is. We verwachten rondom 60 jaar herdenking bevrijding in 2005 meer aanvragen op dit punt. Daarnaast is er een landelijk steunpunt "Gastspreekers Wereldoorlog-II" waarmee

onze gedenkplaats graag nauwer wil gaan samenwerken voor een betere coördinatie.

Kandidaten kunnen zich aanmelden voor een nader gesprek. Daarin worden de mogelijkheden van de persoon en het aanbod voor steun en scholing nader besproken, terwijl ook de manier van werken verder wordt toegelicht. Zorgvuldigheid naar alle partijen staat boven alles.

Aanmeldingen graag bij het secretariaat van de stichting.

BUSVERVOER VERVALLEN

In de afgelopen tijd waren we blij dat er eindelijk een busverbinding met het station Amersfoort was. Door bezuinigingen bij de overheden is de busdienst in Amersfoort beperkt en is de aanloop bij de gedenkplaats per 12 december 2004 vervallen!

De dichtstbijzijnde halte in de naburige woonwijk is zodanig ver dat het lopen daar vandaan alleen aan geoefende wandelaars is toevertrouwd.

Vanaf station Amersfoort is de (gewone) taxi een snelle en goede verbinding, echter met een hogere prijs.

ROLSTOEL AANWEZIG

In de afgelopen tijd is het herhaaldelijk voorgekomen dat bezoekers naar een rolstoel vroegen omdat iemand in het gezelschap niet meer de hele afstand naar het monument aan het einde van de voormalige schietbaan kon lopen.

stevige, gebruiksvriendelijke rolstoel gekregen. Als het nodig is kunt u daarom vragen. Om te voorkomen dat er meerderen tegelijk gebruik van willen maken is het raadzaam een dag tevoren even op te bellen (graag in de ochtenduren) om een reservering te vragen zodat u zeker weet dat de rolstoel voor u of iemand uit uw gezelschap klaar staat! Bij herdenkingen zijn er op afspraak meer mogelijkheden.

De gedenkplaats heeft van het Gewest Eemland, waarin de gemeente Leusden en Amersfoort participeren, een

WEBSITE ORANJEHOTEL

Het "Oranjehotel" is nog altijd een snel herkende naam als het om de jaren '40-'45 gaat. Voor velen begon daar een lange weg van vrijheidsbeneming met tal van volgende station, zoals ook Kamp Amersfoort. Velen werd ook het leven benomen.

vergezeld van foto en korte biografie. Van 5 bekende namen uit het Nederlands verzet is de levensloop aan de hand van documenten al uitgezocht: deze kunnen als voorbeeld dienen. Van 15 verzetsmensen geeft de website gerichte onderzoekstips. Daarmee kan de leerling in zijn eigen woonplaats biografische en andere gegevens verzamelen voor zijn profielwerkstuk. De website is gemaakt door de afdeling Educatie van het Nationaal Archief, in nauw overleg met de Stichting Oranjehotel en een forum van geschiedenisleraren bij de VGN. Voor onderzoekers die dieper willen graven is er een oorlogsgids op de zelfde website te raadplegen.

De website "Gevangenen in het Oranjehotel" (<http://oranjehotel.nationaalarchief.nl>) is gemaakt om scholieren in het voortgezet onderwijs in contact te brengen met de mensen die in het verzet kwamen tijdens Wereldoorlog II. De ca. 750 gevangenen uit de "Doodenboeken" vormen de bron van deze website, die gelanceerd werd op 3 mei 2004. De website biedt op verschillende niveaus informatie bij het maken van een profielwerkstuk: in een database zijn de 750 verzetsstrijders terug te vinden uit deze "Doodenboeken",

De gegevens hebben ook betrekking op een aantal verzetsstrijders die later in Kamp Amersfoort terecht zijn gekomen.

HET BELANG VAN VRIJHEID!

*" Bedenk, dat hetgeen gisteren bedreigd werd,
heden en morgen opnieuw in gevaar kan verkeren.
Bescherm het en wees waakzaam. "*

H.M. van Randwijk.

REACTIES OP OPROEPEN

Sinds het uitkomen van het vorige Informatiebulletin zijn er diverse reacties binnengekomen. Alle oproepen worden blijvend in de aandacht aanbevolen!

Mevrouw B.Hoogeveen was bezig met een dagboek van haar vader en ontdekte gegevens over oproep **02-010 J.J.Teding van Berkhout**.

De heer E.Hovius reageerde op oproep **04-101 F.Verbaan**, kwam met aanvullende details, maar de oproep heeft tot nu toe geen gevraagde gegevens opgeleverd.

De heer W.J.Harms nam contact op over **04-097 A.Stoter** en wist via een ver familielid te melden waar en wanneer hij overleden was (correcte gegevens), maar meer informatie kwam er over hem toch niet binnen.

De heer P.Rodenburg reageerde op **04-104 M.Nijkamp** en leverde details aan.

De heer P.Rodenburg reageerde op **04-102 A. van Lierop (Toontje)** met details. De familieleden weten nu waar zijn graf is.

De heer R.Pajmans (Gedenkplaats Haaren 1940-1945) reageerde op **04-103 J.B.T.Campert** en **04-104 M.J.C.Nijkamp**. Van beiden leverde hij ook details aan. Donderdag 25 november verscheen de biografie van Jan Campert!

De heer J.J.V. van Lissa kwam met een reactie op **04-100 K.T.Postma**, weliswaar niet meer gegevens over de periode Kamp Amersfoort, maar wel met andere informatie over de persoon.

De heer Lokker zegde nadere informatie toe over **04-098 J.Fijma** en mogelijk over andere oproepen.

U ziet dat ook oude vragen opeens beantwoord worden! Inmiddels worden nieuwe aanvragen voor oproepen eerst beoordeeld of op andere wijze informatie te verkrijgen is (archieven elders). Loopt dat dood, dan wordt een navraag geplaatst.

Alle informanten hartelijk dank voor de reacties, waarmee de vraagstellers vaak toch erg geholpen zijn!

NIEUWE OPROEPEN

- **04-105 Marcus Fruitema**, was in 1943 20 jaar oud, woonde te Groningen, Winschoterdiep 17 B, werkte in tewerkstelling aan het vliegveld te Havelte. Werd in oktober 1943 te Meppel op het station gearresteerd wegens onvoldoende vrijstelling arbeidsinzet Duitsland en afgevoerd naar Kamp Amersfoort. Later op transport naar Neuengamme. Hij keerde niet terug. De gegevens zijn achterhaald, wie heeft hem gekend in de kampen? Vriend en familie willen getuigen spreken.
- **04-106 Willem Aart de Groot**, geboren 21-02-1922, woonde destijds te Ermelo, Telgterweg 121. Hij is in januari 2003 overleden. Na weigering in Duitsland te werken volgde arrestatie en Kamp Amersfoort. Begin 1944 met een groep anderen in veewagons op transport gesteld naar Nordeney, later overgebracht naar Helgoland. Het hoe en waarom is onbekend gebleven, maar hij kwam voor het einde van de oorlog thuis. Hij heeft nimmer over zijn ervaringen gesproken. Wie heeft die reis ook gemaakt of daar (Helgoland) in die tijd gewerkt en kan de kinderen informeren, ook over de thuisreis via het Britse repatriëringkamp Launenbergh?
- **04-107 Stoffer Koekoek**, geboren 01-02-1921, wonende Zuidopgaande 156 te Noordscheschut, werd in maart 1944, in Meppel gearresteerd, tijdens inlevering van paarden. Een vete met een foute buur

zou verraad in de hand gewerkt hebben. Via Kamp Amersfoort, binnenkomst 16-03-1944, kampnummer 8780, werd hij op 30-04-1944 afgevoerd naar Rheine, Westfalen, om in Hopsten voor dwangarbeid aan een vliegveld te gaan werken. Zijn kleinzoon hoopt mensen te treffen die hem hebben gekend en over de situatie in Hopsten kunnen vertellen.

- **04-108 Pieter Marinus van Rooden**, geboren 18-12-1924 te Oisterwijk (tussen Arkel en Leerdam), was destijds elektricien en woonde te Leerdam aan de Parallelweg, vermoedelijk nr. 6 (niet geheel zeker). Voor weigering arbeidsinzet kwam hij in kamp Amersfoort terecht. Zijn dochter wil meer over zijn gevangenschap weten. Wie heeft hem in Kamp Amersfoort meegemaakt?
- **04-109 Nikolaas (Klaas) Jansen** woonde destijds in Rotterdam in de Pleretstraat. Van 23 juni 1944 tot 18 september 1944 was hij in het PDA met nr. 332. Van thuis kreeg hij een bus schoonmaakpoeder, VIM, die als zijnde waardeloos van hand tot hand ging maar uiteindelijk bij hem terugkwam, om daarna pas te ontdekken dat het thuisfront niet zomaar iets waardeloos opstuurde: er zat een ongecensureerde brief in! Wie heeft hem gekend, wie weet iets van dat voorval? Zijn zoon wil een boek schrijven. Ook over een ontsnapping, volgens verhalen met anderen en uit de bunker.

- **04-110 Hermannus Johannes Koedijk**, geboren 20-06-1925 te Dalfsen, werd op 26 november 1944 vanuit Zwolle binnengebracht in het PDA en kreeg nr. 9161. Hij woonde te Zwollerkarospel, Herfte D 92. Reden arrestatie onbekend. Hij is op 30 maart 1945 om 10.00 uur in het kamp overleden, oud 19 jr., overlijdensakte gemeente Leusden, jaar 1945, nr. 138. Wie heeft hem gekend, wie weet er iets van zijn laatste dagen? Zijn zuster en zwager zoeken nog steeds naar iemand die informatie kan geven.
- **04-111 Nicolaas Leentvaar**, geboren 16-10-1922, werd in 1944 gearresteerd en overgebracht naar Kamp Amersfoort. Vandaar ging hij zomer 1944 op transport naar het Arbeitserziehungslager Zöschen (omgeving Leipzig), Duitsland, waar hij op 24 december 1944 is gestorven. Wie heeft hem in het PDA of in Zöschen meegemaakt en kan iets vertellen over zijn einde daar. Zijn jongere broer zoekt nog steeds informatie.
- **04-112 Jacobus Wilhelmus Maria Boogers**, geboren te Amsterdam op 25 juli 1920, destijds wonende te Amsterdam, Bernissestraat 31, werd in 1941 lid van de "Watergeuzen" of het "Geuzenvendel" te Amsterdam. Op 15 september 1941 gearresteerd, via Amstelveenseweg naar Kamp Amersfoort. Hij verbleef in Block II-C, kampnummer 229. In maart 1942 naar Buchenwald op transport, waar hij al op 15 april 1942 is gestorven. In bestaande archieven komen wel andere gegevens voor, niets over het PDA. Wie heeft hem daar meegemaakt? Wie heeft het transport op 26 of 27 maart 1942 ook meegemaakt en kan daarover vertellen? Een neef zoekt gegevens over zijn oom.
- **04-113 Derk Jacobus (Dick) Groen**, geboren te Rotterdam op 07-05-1925, woonde in 1944 te Eindhoven waar hij de HBS bezocht. In de nazomer of herfst met de bevrijding in zicht gepakt en naar Kamp Amersfoort gebracht. Daar ontsnapte hij medio oktober / november 1944, is vermoedelijk in de nachten naar het zuiden getrokken, is de grote rivieren overgezwommen en meldde zich bij de geallieerde bevrijders. Hij kwam in dienst bij de Amerikaanse troepen, later ging hij over in Nederlandse dienst, ging mede naar Indië. Veel is achterhaald, maar niet over de periode Kamp Amersfoort. De beschikbare archieven hebben niets. Wie heeft hem gekend, wie weet zich iets te herinneren, in het bijzonder over een ontsnapping uit het PDA? Zijn vrouw zoekt gegevens, hij heeft er voor zijn dood nimmer over gesproken.
- **04-114 Johannes Samuel Banens**, werd geboren te Tegal (Ned. Indië) op 03-04-1921. Hij was vermoedelijk pianist en woonde mogelijk te Zeist, Hoog Kanje 3. Hij werd samen met twee vrienden gearresteerd langs de kust, vermoedelijk bij een poging naar Engeland te komen. Gevonden is dat de politie te Terneuzen op 10 september 1943 bij proces-verbaal vastlegde dat hij op 06-09-1943 door de SD werd gearresteerd wegens bezit/gebruik van een vervalst persoonsbewijs. Hij erkende het knoeien met het geboortjaar om aan de arbeidsinzet te ontkomen. Archiefgegevens inzake verblijf PDA zijn er niet. Wie kan zich iets van hem herinneren? Zijn zoon zoekt informatie.
- **04-115 Jitze Fennema**, werd geboren te Doezum op 26-05-1916, was kantoor- c.q. magazijnbediende, woonde bij zijn moeder te Leeuwarden, Transvaalstraat 16. Hij vocht in de meidagen van '40 op Ypenburg, werd in augustus 1940 lid van de Oranjewacht, op 11-01-1941 met 13 anderen van zijn bed gelicht door de SD en per 12-01-1941 gevangen gezet in het Oranjehotel te Scheveningen. In augustus 1941 overgebracht naar het PDA, Block III, kampnummer 404. Op 27-10-1942 ontslagen uit het PDA dook hij onder bij zijn opa te Gerkesklooster-Kollummerpomp. In 1943 dreigde verraad, waarna hij onderdook te Amsterdam en een schuilbaan had als huishoudelijk medewerker bij het Clearinginstituut (Rokin 6). Daar was actief in het verzet (BS District Centrum). Zijn zoon zoekt mensen die informatie over hem kunnen verschaffen, met name over de tijd in het PDA. Over het PDA is geen archiefbewijs gevonden.
- **04-116 Barend Waterman**, geboren 01-12-1908, woonde te Amsterdam, Tugelaweg 109-I. Hij heeft zich na een oproep om zich als Joods gezin te melden voor deportatie kennelijk niet gemeld. Zijn vrouw lag in de Ned. Israëlitische Ziekenverpleging, zijn zoontje Mozes Hartog Waterman van 25-12-1938 en zijn dochter (baby) Vogeltje waren thuis. In de nacht van 6 op 7 mei 1943 volgde arrestatie van het gezin thuis, waarna plaatsing in de Hollandsche Schouwburg volgde. Daar werd Vogeltje via de crèche gered, zij overleefde als enige. Vader kreeg een strafplaatsing Kamp Amersfoort per 20-05-1943, werd 07-07-1943 overgebracht naar Westerbork, waar men volgens de kaarten dringend vroeg zijn echtgenote toch ook over te brengen. De 4 jaar oude Mozes Hartog ging per 20-05-1943 zelfstandig naar Vught, werd op aansluitend overgebracht naar Westerbork en met zijn vader herenigd, om op 20 juli 1943 op transport te gaan naar een vernietigingskamp. Echtgenote en moeder Roosje Hartog-Mullen werd 21-09-1943 afzonderlijk op transport gesteld naar een vernietigingskamp... Wie weet er iets van vader Barend Waterman in Kamp Amersfoort? Zijn dochter die via de crèche werd weggemoffeld overleefde en zoekt informatie over haar vader.
- **117 Harm Hogenberg** uit Groningen kwam ooit in het PDA maar heeft er nooit over willen praten. Hij moet er met difterie ziek hebben gelegen waarna hij werd vrijgelaten. Na herstel thuis moest hij zich weer komen melden (waarschijnlijk voor de arbeidsinzet), iets wat hij nooit gedaan moet hebben. Hij dook onder, de bevrijding was al in zicht. Het moet vermoedelijk voorjaar 1945 zijn geweest. Hij is inmiddels overleden, maar zijn kleindochter zoekt informatie. Wie heeft hem gekend?
- **118 Willem Richard Jacques Wittkamp**, werd geboren te Zutphen op 13 augustus 1924. Hij overleed in 1992 te Amsterdam. Voor het schrijven van een biografie worden gegevens over hem

gezocht. Na de lagere school werd hij geplaatst in de internaten "St.Louis" te Amersfoort en "De Ruwenberg" te St.Michiëlsgestel. Hij volgde ook 2 jaar priesteropleiding te Apeldoorn en Cadier en Keer. In 1939 brak hij dat af en voltooide de HBS te Zutphen. Zou pilotenhulp hebben gedaan, werd kennelijk met twee andere Engelandvaarders eind 1943 in België gearresteerd. Zou via gevangenen naar het Kamp Amersfoort zijn gebracht, van waar uit na drie maanden naar Duitsland zou zijn afgevoerd. Hij zou daar ontsnapt zijn en in Nederland zijn ondergedoken. Hij werd in 1944 redacteur bij het illegale Parool, editie Zutphen. Na de bevrijding werkte hij voor het legale Parool. Voor de novelle "Het Kanon" kreeg hij in 1949 de Reina Prinsen Geerligsprijs. Allerlei gegevens gaan rond maar roepen twijfels op. Over het PDA sprak hij nimmer, behoudens over het feit dat gevangenen onder elkaar net zo erg waren als de beulen. Wie heeft hem meegemaakt in het PDA? Wie weet iets over

mogelijke publicaties van zijn hand over de oorlog en in het bijzonder over Kamp Amersfoort?

- **04-119 "Lange Piet"**, moet een naam van een **bewaker** Kamp Amersfoort zijn geweest. Wel iemand van Nederlandse herkomst. Wie kent die naam? Wie heeft er informatie over? Wie moet het geweest zijn (werkelijke naam)?

Heeft u informatie? Wilt u ook een oproep plaatsen? Help anderen en uw stichting aan gegevens. Reageer! Geef daarbij duidelijk het nummer aan van de oproep waarop u reageert.

Secr. St.Nat. Mon.Kamp Amersfoort,
Appelweg 3, 3832 RK Leusden.
Tel.: 033-4613129 (graag in ochtend)
Fax: 033-4615695
E-mail: info@kampamersfoort.nl

" IN MEMORIAM "

Het bestuur kreeg een bericht van overlijden van oud-gevangene:

H.S.Eikelenboom (geen gedetailleerde gegevens bekend geworden)

Gerrit Kroon, op de leeftijd van bijna 82 jaar, overleden te Zwolle, 29 juni 2004. Zijn laatste woonplaats was Kampen.

Cornelis Kuiper, geboren op 24 mei 1924, overleden te Beverwijk op 30 juni 2004. Hij woonde in Beverwijk.

H.T.Blokker, overleden te Tilburg op 8 oktober 2004. Hij woonde in Tilburg.

Aan de families is condoleance betuigd. Ook vanaf deze plaats wordt onze deelneming uitgesproken.

De heer R.H. de Wijn uit Driehuis hecht er aan via ons blad alsnog te berichten dat zijn vader, **Hendrik W. de Wijn**, gevangene nr. 10.034, mogelijk gevangene onder de valse naam "**Verschuren**", destijds, op 26 oktober 1985, te Santpoort is overleden.

Het bestuur.